

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
กรมสามัญศึกษา
2. สภาพของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบัน
3. การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของโรงเรียนโครงการ
ขยายโอกาสทางการศึกษา
4. รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ความรู้เกี่ยวกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา

ความเป็นมาของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

มติคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 31 มีนาคม 2530 เห็นชอบในหลักการโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอโดยให้พิจารณาผล
การวิเคราะห์โครงการและข้อคิดเห็นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติประกอบการ
ดำเนินงาน กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดทำโครงการและกิจกรรมแม่บท พร้อมกำหนดกลุ่มเป้า
หมายตามสภาพของโรงเรียนในสังกัด เน้นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ตั้งอยู่ในเขต
ชนบท (นอกเขตเทศบาล, นอกเขตสุขาภิบาล) มีห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1 ไม่
เกิน 4 ห้องเรียน (เป้าหมายตามเกณฑ์นี้มีจำนวน 718 โรงเรียน) และโรงเรียนที่กรม
สามัญศึกษานิยามเห็นว่าตั้งอยู่ในท้องที่กั้นदार และประชาชนยากจนจริง ๆ

การดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายตามเกณฑ์ข้างต้น จำนวน 718 โรงเรียน จัดเข้าโครงการและได้ดำเนินการแล้วระหว่างปี 2534 จำนวน 212 โรงเรียน โดยได้กำหนดมาตรการดำเนินงานที่สำคัญพร้อมกิจกรรมแม่บท เพื่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องไว้ 5 มาตรการ คือ

1. มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ
 - 1.1 จัดให้มีการทำแผนงาน แผนปฏิบัติงานทั้งในระดับกรม จังหวัด และระดับโรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบงาน
 - 1.1 จัดให้มีโรงเรียนแม่แบบและส่งเสริมยกย่อง เชิดชูเกียรติผลงานดีเด่น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของโรงเรียนในโครงการ
 - 1.3 ดำเนินการขยายปริมาณโรงเรียนในโครงการตามมติคณะรัฐมนตรี
2. มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
 - 2.1 ยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา
 - 2.2 จัดหาหนังสือให้ยืมเรียน
 - 2.3 ส่งเสริมการจัดที่นักรในโรงเรียน
 - 2.4 จัดหน่วยเรียนโดยประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษาจัดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนประถมศึกษา
 - 2.5 จัดตั้งสาขาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่ที่เหมาะสมเพื่อเตรียมการเปิดเป็นโรงเรียนใหม่
 - 2.6 ลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่างๆ
3. มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว
 - 3.1 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านอาหารและน้ำ
 - 3.2 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องมือเครื่องใช้
 - 3.3 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการพัฒนาบ้าน

3.4 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนด้วยตนเองในด้านการป้องกันโรคภัยและการใช้สมุนไพร

3.5 ส่งเสริมการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่นให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน

3.6 ส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียนให้กับนักเรียนที่ไม่สามารถมาโรงเรียนได้เต็มเวลาตามหลักสูตร โดยจัดให้เรียนด้วยตนเองที่บ้านและปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ปกครองที่บ้าน รวมทั้งการฝึกและประกอบอาชีพท้องถิ่นตามโครงการที่ได้กำหนดขึ้น

3.7 สร้างความสัมพันธ์ในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการศึกษากับกระบวนการการศึกษาออกโรงเรียน

3.8 ส่งเสริมให้มีการร่วมมือประสานงานและได้รับความช่วยเหลือจากบุคลากรและหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

4. มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน

4.1 จัดให้มีการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปและส่งเสริมการใช้บทเรียนสำเร็จรูปเสริมการเรียนของนักเรียน

4.2 ส่งเสริมงานโครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องให้โรงเรียนพี่ช่วยเหลือในด้านวิชาการ การเรียนการสอน ฯลฯ

5. มาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน

5.1 ส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบทด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียนโครงการเป็นศูนย์ประสานงานและร่วมมือกับองค์การพัฒนาชุมชนในระดับตำบลตามโครงสร้างการพัฒนาชนบทของ กชช.

5.2 ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนและที่สาธารณะ

ปัจจุบันประเทศไทยมีเด็กอายุระหว่าง 13 - 15 ปี ประมาณ 3,675,000 คนหรือประมาณร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ เด็กในกลุ่มอายุดังกล่าวเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีค่าของประเทศ เพราะเป็นวัยที่เต็มไปด้วยพลังทั้งร่างกายและความคิด สามารถเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ควรได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ

มีความรู้ความสามารถและมีวิจรณ์ญาณในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

เด็กในกลุ่มอายุดังกล่าวควรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทุกคน การศึกษาระดับนี้ได้มีประเทศที่มีเศรษฐกิจดีหรือประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศได้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทย ยังไม่ได้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ ประชากรในกลุ่มอายุดังกล่าวนี้ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาในปีการศึกษา 2526 - 2528 ทั้งประเทศเพียงร้อยละ 30 สถิติเปรียบเทียบเป็นร้อยละของจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้งสี่ต่อประชากรในกลุ่มอายุย้อนหลัง 3 ปีคือ 2523, 2525 และ 2526 ของประเทศในแถบเอเชียบางประเทศ ปรากฏว่าประเทศไทยยังจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในปริมาณน้อยมาก (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 1 ; อ้างอิงมาจากจาก Unesco, Statistic digest, 1983) ดังนี้

ประเทศ	ปีการศึกษา		
	2523	2525	2526
1. ญี่ปุ่น	93	95	94
2. เกาหลี	76	82	86
3. สิงคโปร์	58	65	69
4. มาเลเซีย	49	50	49
5. ไทย	29	29	30

กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของรัฐเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 88 ได้พยายามรณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้สูงขึ้นโดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ยังมีอัตราการเรียนต่อต่ำ โดยกรมสามัญศึกษาได้จัดโครงการพิเศษ

ขึ้นดำเนินงานเพิ่มเติมในงานดำเนินการมัธยมศึกษา

จากการสำรวจและการศึกษาวิจัยเบื้องต้นพบว่าสาเหตุหรือเหตุผลของการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาต่ำของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2528 (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 3 - 4) ผลออกมาคล้ายคลึงกันซึ่งมีสาเหตุสำคัญสรุปได้ 5 ประการ คือ

1. ความยากจนของผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่สามารถส่งลูกหลานเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาได้ เพราะไม่มีเงินเสียค่านำรุงการศึกษา ค่าหนังสือเรียน และค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องจ่ายในขณะที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษา
2. โรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ห่างไกลจากบ้าน เด็กต้องเดินทางไกลแม้จะมีโรงเรียนมัธยมระดับตำบลแล้วก็ตามก็ยังไม่เพียงพอ ในบางท้องที่โรงเรียนอยู่ห่างจากบ้านมากผู้ปกครองยังเป็นห่วงและไม่ประสงค์จะให้บุตรหลานของตน โดยเฉพาะเด็กนักเรียนหญิงต้องห้อยโหนเบียดเสียดขึ้นรถประจำทาง ซึ่งมีสภาพไม่สู้จะปลอดภัยนัก
3. ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานอยู่ช่วยทำงานบ้านและงานอาชีพ เพราะเห็นว่าเป็นเด็กที่โตเพียงพอแก่การใช้งานได้แล้ว
4. ผู้ปกครองบางกลุ่มมีความคิดเห็นและค่านิยมว่า ถ้าลงทุนให้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้วเด็กจะต้องสามารถเข้ารับราชการ หรือรับจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนได้ สภาพปัจจุบันการเข้าสู่ตลาดแรงงานในภาครัฐบาลและเอกชนมีข้อจำกัดอยู่มาก ซึ่งสวนทางกันกับความมุ่งหวังของผู้ปกครอง และผู้ปกครองอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาไม่มีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัว จากพฤติกรรมที่ได้พบได้เห็นของเด็กบางกลุ่ม บางคนจึงมีคำกล่าวเสมอว่า เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อสามารถไปทำงานได้ ทำนาได้ ทำสวนได้ เมื่อส่งให้เรียนต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้วก็ไม่สนใจทำงานเหล่านี้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนบางกลุ่มเช่นนี้จึงช่วยเสริมเหตุผลของผู้ปกครองที่ไม่ประสงค์จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา
5. ปรากฏการณ์อีกเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นและผู้ปกครองเข้าใจว่าเป็นผลจากการเรียนต่อมัธยมศึกษาคือ เป็นเหตุผลสำคัญให้เยาวชนทิ้งถิ่นฐานบ้านช่อง เรือกสวน ไร่ นา อพยพเข้า

มาในเมืองใหญ่เพื่อเลือกหางานอื่นที่เห็นว่าตรงกับความสามารถที่ได้เล่าเรียนมา เมื่อหางานทำไม่ได้ก็กลายเป็นคนว่างงาน เป็นปัญหาที่น่าห่วงใยของผู้ปกครองและรัฐบาลต่อไป

ด้วยเหตุผลนี้ กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจน 38 จังหวัด จำนวน 235 โรงเรียน โดยดำเนินการตามโครงการ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 เป็นต้นไป คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือและลงมติเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530

กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดทำโครงการต่อเนื่องไปจนหมดช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมระยะที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) เสนอเป็นโครงการสนองแนวทางการขยายการศึกษาโดยวิธีไม่บังคับ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือและลงมติเห็นชอบตามเสนอ

เนื้อหาสาระของ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เนื้อหาสาระที่สำคัญของโครงการ มีดังนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 3 - 9)

1. โครงการนี้มุ่งสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ

1.1 ขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะในเขตชนบทยากจนตามนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 เตรียมการขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 และ 8 ต่อไป

1.3 ลดปัญหาการว่างงาน ความยากจน และการมีหนี้สินของคนในชนบท

1.4 แก้ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้ามาในเมือง

1.5 ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ

2.1 ให้เด็กจบ ป.6 ในเขตชนบททเรียนต่อ ม.1 มีจำนวนสูงขึ้นเป็นร้อยละ

30 ในปีการศึกษา 2534

2.2. ลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ โดยไม่ต้องชำระเงินบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือแบบเรียน และลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ

2.3 นักเรียนสามารถเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนใกล้บ้านในระยะทางไม่เกิน 10 กิโลเมตร หรือมีความสะดวกในการเดินทาง

2.4 เปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยเหลืองานบ้านและการประกอบอาชีพของผู้ปกครองในช่วงเวลาครึ่งวัน หรือในเวลาว่างรัดในการทำงานอาชีพของผู้ปกครอง

2.5 ให้นักเรียนมีงานทำ สามารถประกอบอาชีพตามสภาพทรัพยากรของท้องถิ่น โดยเฉพาะงานอาชีพตามแนวทางอาชีพของพ่อแม่ผู้ปกครอง

3. หลักการที่จะทำให้การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

3.1 ต้องได้รับความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างบุคลากรหลักของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

3.2 ต้องได้รับการประสานงานและความร่วมมือกันระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาออกโรงเรียน

3.3 กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระดับตำบลในเขตชนบทมีการบริหารหลักสูตรเป็น 2 โปรแกรมคือ โปรแกรมในรูปแบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง โดยจัดสอนวิชาสามัญเต็มตามหลักสูตรเพียงครึ่งวัน ส่วนอีกครึ่งวันให้เรียนวิชาอาชีพหรือไปฝึกหรือช่วยการประกอบอาชีพของบิดามารดา หรืออาจจัดเวลาเรียนตามความเหมาะสมกับฤดูกาลในการประกอบอาชีพของบิดามารดาผู้ปกครอง

3.4 ลักษณะวิชาอาชีพ เน้นหนักในลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

3.4.1 อาชีพตามแนวทางอาชีพของผู้ปกครอง

3.4.2 อาชีพต่าง ๆ ที่มีทรัพยากรและวิทยากรในท้องถิ่น เกื้อหนุน

3.4.3 อาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการและความเป็นไปได้ของชุมชน

3.4.4 อาชีพต่าง ๆ ที่ดำเนินการในฐานะเป็นเครือข่ายของหน่วย

ผลิตใหญ่

3.5 ส่งเสริมให้ใช้วิทยากรท้องถิ่นเข้าช่วยครูในการสอนวิชาอาชีพ ทั้งในโรงเรียนและการฝึกอาชีพในสถานประกอบการของวิทยากรนั้น

3.6 ช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนลดค่าใช้จ่ายในการเรียนของเด็ก ไม่ต้องชำระเงินบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือ และลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ

3.7 การบริหารงาน ใช้โครงสร้างการบริหารงานที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันคือ

3.7.1 อนุกรรมการการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมจังหวัด

3.7.2 คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.)

3.7.3 คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด

ทั้งนี้ต้องประสานงานและร่วมมือกับคณะกรรมการ องค์การและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนอีกด้วย

3.8 โครงการนี้ต้องได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้เป็นโครงการเพิ่มเติมขึ้นในแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ของกรมสามัญศึกษา และกรมสามัญศึกษาจะต้องตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินงานตามโครงการนี้โดยเฉพาะ

3.9 กลุ่มเป้าหมายในโครงการคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตชนบทยากจนระดับตำบลจำนวน 295 โรงเรียน และโรงเรียนที่คาดว่าจะจัดตั้งขึ้นใหม่ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 โดยแบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ 2530 จะครอบคลุมเป้าหมายนักเรียนชั้น

ม.1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระดับตำบลในเขตพื้นที่เป้าหมาย ชนบทยากจน 38 จังหวัด

ระยะที่ 2 ปีงบประมาณ 2531 จะครอบคลุมเป้าหมายนักเรียนชั้น

ม.1 และ ม.2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป้าหมายเดิม

ระยะที่ 3 ปีงบประมาณ 2532 จะครอบคลุมเป้าหมายนักเรียนชั้น

ม.1, ม.2 และ ม.3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป้าหมายเดิม

ระยะที่ 4 ปีงบประมาณ 2533 - 2534 เป็นช่วงเวลาของการติดตามประเมินผลโครงการและรายงาน

3.10 เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการนี้ จะต้องรณรงค์ด้วยมาตรการต่าง ๆ เพื่อเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน เป็นต้นว่า

3.10.1 ร่วมมือกับโรงเรียนประถมศึกษาจัดขึ้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้อาคาร สถานที่ บุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษา

3.10.2 จัดที่นักในโรงเรียนให้แก่นักเรียนในชนบทห่างไกล

3.10.3 ส่งเสริมโครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง ให้มีส่วนช่วยการดำเนินงานของโครงการนี้

4. วิธีการดำเนินงานตามโครงการ

4.1 กรมสามัญศึกษาเขียนโครงการนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติ พร้อมทั้งจัดทำแนวทางการบริหารโครงการ คู่มือการบริหารหลักสูตรและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ตามโครงการ

4.2 จัดประชุมชี้แจงบุคลากรหลักที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินงาน

4.3 จัดให้มีการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนและดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ในการขยายโอกาสทางการศึกษา เช่น การจัดตั้งโรงเรียนใหม่ การขยายชั้นเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา การจัดที่นักในโรงเรียน โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง

4.4 จัดให้มีการสำรวจทรัพยากรและวิทยาการท้องถิ่นและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรวิชาอาชีพท้องถิ่น

4.5 เร่งรัดและสนับสนุนส่งเสริมให้คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และ ศิลปวัฒนธรรมจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด เป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงาน พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้องค์การและหน่วยงานต่าง ๆ ในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันช่วยเหลือสนับสนุนงาน

ตามโครงการ

4.6 กรมสามัญศึกษาจัดทำแบบเรียนสำเร็จรูป สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพให้แก่โรงเรียนในกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้ง จัดหางบประมาณในการดำเนินงาน

4.7 การสนับสนุนงบประมาณในโครงการ ได้กำหนดงบประมาณรายปีเพื่อ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานไว้ 6 รายการ ดังนี้

- 4.7.1 เงินอุดหนุนการศึกษาสำหรับนักเรียนยากจน
- 4.7.2 จัดหาหนังสือพิมพ์เรียน
- 4.7.3 จัดประชุมสัมมนา
- 4.7.4 ผลิตสื่อการเรียนการสอน
- 4.7.5 จัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่น
- 4.7.6 พัฒนาคุณภาพทางวิชาการ

4.8 การจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการ ยึดหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นสำคัญ โดยปรับการจัดการและการบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ข้อจำกัดของผู้เรียนและสถานศึกษา ในการดำเนินงานเบื้องต้นใช้คำว่า "กึ่งระบบ" เพื่อความเข้าใจตรงกันของผู้เกี่ยวข้องและให้ความรู้สึกต่างจากโรงเรียนอื่นเท่าที่นั้น แท้จริงแล้วกลุ่มผู้เรียนจะต้องเรียนตามโครงสร้างหลักสูตรตามปกติ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะในแต่ละระดับขึ้นตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นทุกประการ

โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบันจึงมีการจัดการสอนทั้งระบบปกติ (นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนครบ 35 คาบ/สัปดาห์) และกึ่งระบบ (นักเรียนไม่ต้องมาเรียนที่โรงเรียนครบ 35 คาบ/สัปดาห์) โรงเรียนจะมีรูปแบบในการจัดการและการบริหารการเรียนการสอนแก่นักเรียนกึ่งระบบในส่วนที่ไม่ได้มาเรียนที่โรงเรียนเหมือนระบบปกติได้หลากหลายวิธี ซึ่งโรงเรียนในโครงการแต่ละโครงการจะพิจารณาว่าใช้วิธีใดจึงจะเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของผู้เรียนได้มากที่สุด เพื่อสนองตอบชุมชนและเกิด

ปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนน้อยที่สุด (กรมสามัญศึกษา. 2530 : 10 - 11)

สภาพของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบัน

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นกรณีศึกษาเพื่อพิจารณาประกอบการตัดสินใจของรัฐบาลในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2530 ซึ่งให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่า รัฐควรขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยวิธีไม่บังคับ การดำเนินการของกรมสามัญศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนับตั้งแต่ พ.ศ. 2530 มาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏผลเป็นรูปธรรมแล้ว โดยคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลปัจจุบันได้มติเมื่อ 30 พฤษภาคม 2532 เห็นชอบและอนุมัติให้ดำเนินการได้ตามมติคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายสังคม ดังนี้ มติที่ประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายสังคมในการประชุมครั้งที่ 3/2532 วันจันทร์ที่ 8 พฤษภาคม 2532 เรื่องรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. เห็นชอบด้วยกับสาระสำคัญของรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานตามข้อเสนอของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
2. สำหรับงบประมาณดำเนินการตามแผนปฏิบัติการในปีงบประมาณ 2532 และ 2533 ให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเจียดจ่ายจากยอดเงินงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้รับการจัดสรรแล้ว ส่วนงบดำเนินการในปีงบประมาณ 2534 มอบให้สำนักงานงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันพิจารณาในรายละเอียดต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2532 : 13)

การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนขยายโอกาสทาง

การศึกษามี 2 แบบ คือ

1. ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรนี้เรียกว่าแบบปกติ

2. ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 แต่ปรับปรุงแบบการเรียนให้มีการเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเรียนแบบนี้เรียกว่าแบบกึ่งระบบโรงเรียน สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน หน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา ได้สรุปผลการประชุมสัมมนาบุคลากรโรงเรียนที่เปิดสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียน ควรมหาลักในการจัดการเรียนการสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนดังต่อไปนี้

2.1 ใช้โครงสร้างหลักสูตรและระเบียบการประเมินผลเช่นเดียวกับนักเรียนปกติ

2.2 การเรียนของนักเรียนไม่ต้องมาโรงเรียนเต็มเวลาเหมือนกับนักเรียนปกติ เวลาที่ไม่มาเป็นเวลาที่ทางโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไปใช้แรงงานช่วยเหลือผู้ปกครองตามความจำเป็น และในช่วงเวลาที่นักเรียนได้มาโรงเรียนเหมือนนักเรียนปกตินั้น ทางโรงเรียนจะได้จัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมให้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ใบงาน เป็นต้น เมื่อผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ก็นับคาบเวลาเรียนให้ตามเกณฑ์ (กรมสามัญศึกษา.

2531 : 3 - 4)

รายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และโครงสร้างตามแนวปรับคาบเวลาใหม่

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(แบบทำคำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 213/2525)

จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อปี

กลุ่มวิชา	ม.1		ม.2		ม.3	
	บังคับ (ไม่เกิน)	เลือก (ไม่เกิน)	บังคับ (ไม่เกิน)	เลือก (ไม่เกิน)	บังคับ (ไม่เกิน)	เลือก (ไม่เกิน)
1. ภาษา						
ภาษาไทย	4	-	4	2	4	2
ภาษาต่างประเทศ	-	6	-	6	-	8
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์						
วิทยาศาสตร์	4	-	4	-	4	-
คณิตศาสตร์	4	-	4	-	-	6
3. สังคมศึกษา	5	2	5	2	5	4
4. พัฒนาบุคลิกภาพ						
พลานามัย	3	2	3	2	3	4
ศิลปศึกษา	2	2	2	4	-	6
ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด	1	-	1	-	1	-
5. การงานและอาชีพ						
การงาน	4	-	4	-	4	-
อาชีพ	-	6	-	6	-	12
รวม (ไม่น้อยกว่า)	27	6	27	6	21	12
		33		33		33
กิจกรรมแนะแนวและสอนซ่อมเสริม	3		3		3	
รวมทั้งสิ้น (ไม่น้อยกว่า)	36		36		36	

โครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
ตามแนวปรับคาบเวลาเรียนใหม่

จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อปี

	ม.1		ม.2		ม.3	
	ใน	นอก	ใน	นอก	ใน	นอก
	ห้องเรียน	ห้องเรียน	ห้องเรียน	ห้องเรียน	ห้องเรียน	ห้องเรียน
1. ภาษา						
ภาษาไทย	3	1	3	1	3	1
ภาษาอังกฤษ	3	1	3	1	3	1
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์						
วิทยาศาสตร์	4	-	4	-	4	-
คณิตศาสตร์	3	1	3	1	4	-
3. สังคมศึกษา	3	2	3	2	3	2
4. ทัศนศึกษาศิลปะ						
นันทนาฏศิลป์	2	1	2	1	2	1
ศิลปศึกษา	2	-	2	-	-	-
ลูกเสือ-เนตรนารี- ยุวกาชาด	1	-	1	-	1	-
5. การงานและอาชีพ						
การงาน	1	3	1	3	1	3
อาชีพ	1	1	1	1	2	2

หมายเหตุ วิชาเลือกได้แก่ วิชาภาษาอังกฤษ ชั้น ม.1 - 3 วิชาคณิตศาสตร์ ชั้น ม.3
วิชาเลือกทั้ง 2 วิชาดังกล่าวสำหรับนักเรียนที่ต้องการมีพื้นฐานในการศึกษาต่อ
สำหรับนักเรียนที่มุ่งจะออกไปประกอบอาชีพ ให้เลือกวิชาอาชีพอื่นแทนได้

รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. จุดมุ่งหมาย เพื่อมุ่งให้เด็กและเยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก ทั้งที่จบมาก่อนแล้วและเพิ่งจบการศึกษาได้มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทั้งในชุมชนเมือง และชุมชนชนบทห่างไกลตลอดจนสามเณร จะได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ

2. หลักการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ยึดหลักการสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งฐานะของครอบครัว และสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีส่วนที่ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์และความสมรรถภาพพื้นฐาน (Basic Competencies) อย่างเดียวกันในฐานะที่เป็นคนไทยไม่ว่าจะเรียนอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ส่วนไหนของประเทศก็ตาม

2.2 สารของการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะผสมผสานอย่างได้สัดส่วน ระหว่างวิชาการ วิชาชีพ และวิชาสมรรถภาพพื้นฐาน อันจะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างแน่นอน และสามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่ได้เรียนในระดับการศึกษาได้อย่างชัดเจน

2.3 การจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำเป็นอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้ปกครอง สถานประกอบการ หน่วยงานทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนหรือท้องถิ่น และจากหน่วยงานหรือองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด

3. รูปแบบวิธีการจัด

3.1 หลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร และวิธีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคล และสนองความต้องการของผู้เรียนให้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัดตามความสนใจ รวม

ที่จะเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรมากขึ้น มหาวิทยาลัยนเรศวร

โครงสร้างของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ปรับปรุงควรประกอบด้วยกลุ่มวิชา 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

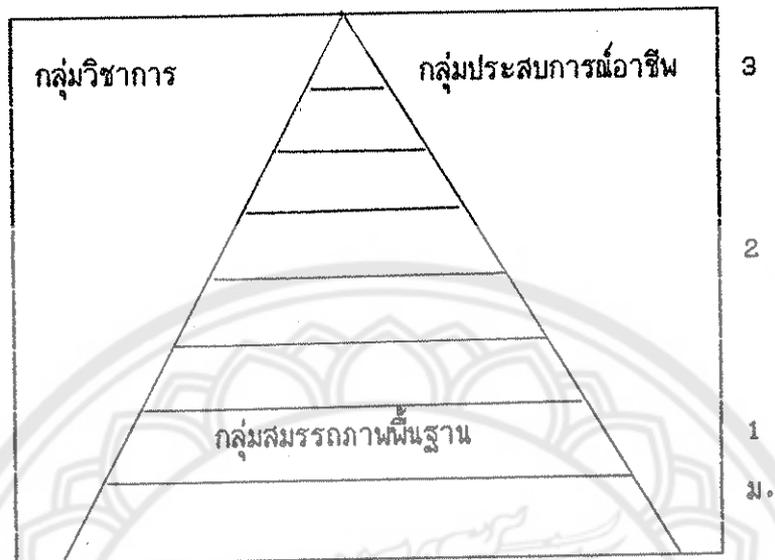
3.1.1 กลุ่มสมรรถภาพพื้นฐาน (Basic Competencies) ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาแกน ซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระในการสร้างเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการเรียนรู้อย่างเดียวกัน เพื่อความเป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย มีความรักชาติ มีคุณภาพ มีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีทักษะในการที่จะสื่อความหมาย การใช้ภาษา มีทักษะในกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะในการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ การปรับตัว การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การรักษาสິงแวดล้อม มีความพร้อมที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในวิถีทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3.1.2 กลุ่มวิชาการ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางวิชาการ สำหรับการศึกษาต่อระดับสูงต่อไป หรือเป็นพื้นฐานในการที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เช่น กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ฯลฯ ที่ต่อเนื่องจากที่เรียนมาแล้วใน กลุ่มสมรรถภาพพื้นฐาน

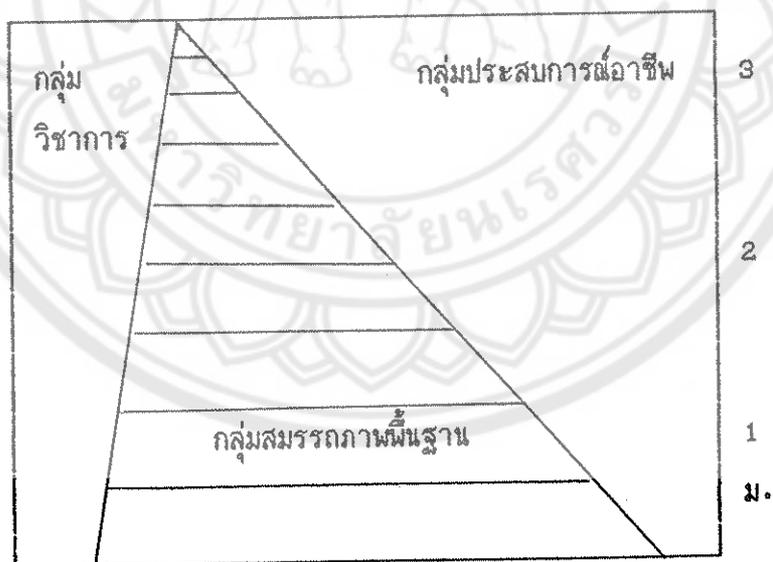
3.1.3 กลุ่มประสบการณ์อาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับอาชีพที่จะสามารถออกไปประกอบอาชีพตนเอง หรือสามารถช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพของครอบครัวต่อไปได้ เช่น กลุ่มวิชาอาชีพและรูปแบบการจัดการ เรียนวิชาอาชีพที่ได้จาก ผลการวิจัยของกรมวิชาการ

การเรียนการสอนกลุ่มสมรรถภาพพื้นฐานผู้เรียนทุกคนจะต้องเรียนอย่าง เดียวกัน ส่วนกลุ่มวิชาการและกลุ่มประสบการณ์อาชีพนั้น เน้นการสอนวิชาอาชีพที่สอดคล้อง กับอาชีพในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน อันเป็นการช่วยเหลือ เศรษฐกิจของครอบครัวได้ ทั้งนี้ การจัดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นควรจะต้องสอดคล้องและ ต่อเนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษา

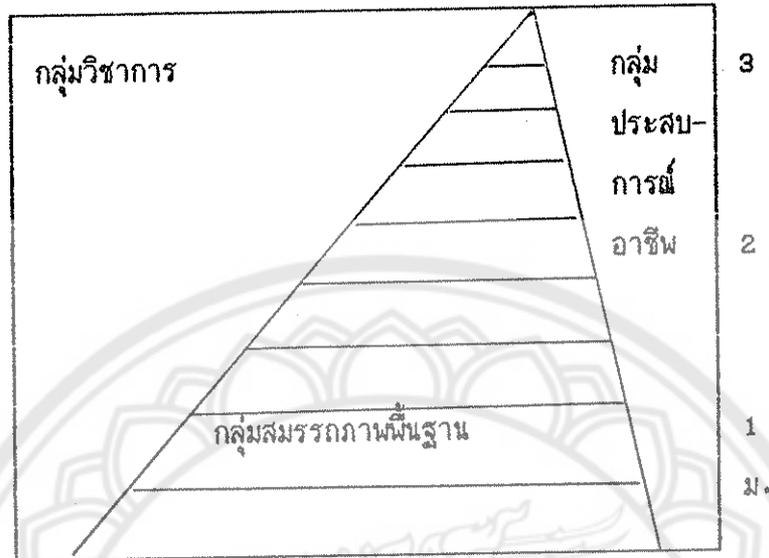
แผนภูมิตัวอย่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น (ม.1 - 3) ปรากฏในภาพประกอบ 1 - 3

ภาพประกอบ 1 กรณีเลือกเรียนกลุ่มวิชาการและกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน

ภาพประกอบ 2 กรณีเลือกเรียนกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มวิชาการ

ภาพประกอบ 3 กรณีเลือกเรียนกลุ่มวิชาการในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มประสบการณ์อาชีพ

3.2 วิธีสอน

3.2.1 ไม่ยึดเวลาหรือชั้นปีเป็นหลัก แต่จะยึดผลลัพธ์ในสมรรถภาพของผู้เรียนเป็นหลัก ผู้เรียนสอบผ่านเนื้อหาวิชาใดไปแล้วสามารถเก็บสะสมผลการเรียนวิชานั้น ๆ ไว้ได้

3.2.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป สำหรับภาคปฏิบัตินั้นอาจจัดกิจกรรมที่โรงเรียน ในสถานประกอบการในท้องถิ่นหรือที่บ้านก็ได้

3.3 การบริหารและการจัดการ

3.3.1 จัดให้มีระบบเทียบหน่วยการเรียน โดยเฉพาะกลุ่มวิชาประสบการณ์อาชีพให้ผู้เรียนสามารถนำผลการทำงานอาชีพที่ปฏิบัติอยู่ที่บ้าน หรือในสถานประกอบการมาเทียบเป็นหน่วยการเรียนได้ และสามารถถ่ายโอนหน่วยการเรียนกันได้

ระหว่างการเรียนในสถานศึกษาสังกัดเดียวกันและต่างสังกัดรวมทั้งระหว่างในระบบและนอกระบบโรงเรียน

3.3.2 มีการพัฒนาการจัดการระบบบริหารโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการดำเนินการ และสามารถดำเนินการตามบทบาทได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

3.3.3 ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนของครู - อาจารย์ ให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งมีการอบรมครูผู้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

3.3.4 พัฒนาระบบการวัดและประเมินผล และมีแนวทางที่ชัดเจน และสามารถดำเนินการให้เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้

3.3.5 ควรมอบหมายให้กรมสามัญศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างกว้างขวาง ในส่วนกลางให้ประสานการดำเนินงานผ่านคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนในระดับจังหวัดมีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านทางคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อให้มีการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

3.4 ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ

3.4.1 สถานที่

3.4.1.1 ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กำหนดพื้นที่บริการเพื่อวางแผนรับนักเรียนทั้งที่จบ ป.6 มาก่อนแล้วและเพิ่งจบชั้น ป.6 จากโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่บริการที่ประสงค์จะเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่นอกเขตบริการที่อาจมาเข้าเรียนได้

3.4.1.2 นอกเหนือจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามข้อ 3.4.1.1 โรงเรียนมัธยมศึกษาอาจจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในลักษณะของการขยายสถานที่เรียนเป็นหน่วยเรียนโรงเรียนสาขาในโรงเรียนประถมศึกษา ที่

วัด หรือสถานที่อื่น ๆ ที่มีความเหมาะสม และนักเรียนสามารถมาเรียนได้สะดวกที่สุด อนึ่ง สำหรับพระภิกษุสามเณรนั้นสนับสนุนให้เรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

3.4.2 บุคลากร ใช้บุคลากรหลักของโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษา และอาจใช้บุคลากรอื่นที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่นพระภิกษุ บุคลากรจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่มีความเหมาะสมมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง

3.4.3 งบประมาณ ใช้งบประมาณในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งควรจะได้รับ การสนับสนุนเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามแนวปฏิบัติของ การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการระดมหาแหล่ง เงินช่วยเหลือจากมูลนิธิ องค์กรการกุศล ทั้งในและต่างประเทศมาสนับสนุนในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ

3.5 การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้มีผู้มาเข้าเรียน ม.ต้น มากขึ้น

3.5.1 ช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่ด้อย ฐานะทางเศรษฐกิจด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ให้ทุนการศึกษา การยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา การ จัดบริการสื่อการเรียน การผ่อนปรนในเรื่องการแต่งเครื่องแบบ การจัดหาห่มและที่ห่ม อาศัยให้ การจัดหาอาหารกลางวันให้ รวมทั้งการจัดให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน เป็นต้น

3.5.2 จัดให้มีระบบการแนะแนวการศึกษาและอาชีพที่มีประสิทธิภาพ ในโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา และการศึกษาออกโรงเรียน รวมทั้งมีการ ผลิตครูแนะแนวและนิเทศาครูประจำการในสถานศึกษาต่าง ๆ ให้มีความรู้ ความสามารถในการแนะแนวการศึกษาและ อาชีพ และทำหน้าที่ด้านนี้อย่างเข้มแข็ง

3.6 การประชาสัมพันธ์ จัดให้มีระบบการประชาสัมพันธ์และรณรงค์เพื่อให้ ผู้ปกครองและเด็กเห็นความสำคัญของการศึกษาและเห็นประโยชน์ของการ เรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น ให้เห็นในลักษณะที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนว่าผู้เรียนในระดับการศึกษานี้จะมีความรู้ ความสามารถในการปรับปรุงชีวิต ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นโดยมีการประชาสัมพันธ์ และรณรงค์ ในเรื่องนี้อย่างเข้มแข็ง และมีระบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

4. ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีต่อผลความสำเร็จ การดำเนินการขยายการศึกษา

ขึ้นพื้นฐาน ไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยวิธีการไม่บังคับจะประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการตามรูปแบบวิธีการของการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่เสนอไว้ข้างต้นอย่างครบถ้วนแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นส่วนเสริมที่สำคัญในอันที่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้

4.1 จะต้องจัดให้หน่วยงานรับผิดชอบในการผลิตสื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่อการเรียนการสอนทางไกล ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

4.2 ต้องจัดให้มีระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ โดยกระทรวง ศึกษาธิการและหน่วยงานในสังกัดต้องทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะต้องมีการประสานงาน และร่วมมือกันตั้งแต่กระทรวงลงไปถึงระดับกรม หน่วยงานระดับจังหวัด และระดับปฏิบัติการ ดังนี้

4.2.1 ระดับกระทรวงและระดับกรม มีการประสานงานในด้าน นโยบายและสั่งการในหน่วยงานในสังกัดให้ความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และกรมใน กระทรวงศึกษาธิการ ในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น กระทรวงเกษตร และสหกรณ์และกรมในสังกัด กระทรวงอุตสาหกรรมและกรมในสังกัด กระทรวงการคลัง และกรมในสังกัด กระทรวงมหาดไทยและกรมในสังกัด กระทรวงพาณิชย์และกรมในสังกัด กระทรวงสาธารณสุขและกรมในสังกัด และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

4.2.2 ระดับจังหวัด หน่วยงานระดับจังหวัดรับนโยบายจากระดับ กระทรวงและกรมในสังกัดแล้วให้ความร่วมมือในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้ประสานงานกับ หน่วยงานต่าง ๆ เช่น เกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด คลังจังหวัด แรงงานจังหวัด สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภา จังหวัด ฯลฯ โดยมีการให้ความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นวิทยากร ผู้สอน และ อำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ รวมทั้งมีการสั่งการให้หน่วยงานในสังกัดในระดับอำเภอและ

ตำบล (หากมี) เพื่อให้ความร่วมมือประสานงานในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3 ระดับปฏิบัติงานหรือระดับสถานศึกษา คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษาในฐานะเป็นผู้รับนโยบายเกี่ยวกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานมาปฏิบัติ ให้มีการประสานงานกับสภาตำบล หน่วยงาน หรือองค์การที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับตำบล อำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกระตุ้นให้ประชาชนส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มากยิ่งขึ้น

4.3 ต้องมีการระดมบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น บุคลากรภาครัฐบาล ได้แก่ เกษตรจังหวัด เกษตรตำบล สหกรณ์จังหวัด สหกรณ์อำเภอ อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ และสาธารณสุขตำบล ฯลฯ ภาคเอกชน ได้แก่ สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาจังหวัด บุคลากรจากสถานประกอบการต่าง ๆ บุคลากรจากองค์กร อาสาสมัคร มูลนิธิ พระภิกษุ รวมทั้งบิดามารดาของเด็กที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเข้ามาร่วมเป็นวิทยากรและช่วยฝึกปฏิบัติให้แก่เด็กเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการนี้จะต้องมีการอบรวมบุคลากรเหล่านั้น เพื่อทำความเข้าใจในรูปแบบและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำเนินการช่วยจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.4 กระทรวงศึกษาธิการควรได้มีการประสานงานกับกระทรวงการคลัง เพื่อให้มีการพิจารณาดำเนินการปรับปรุงระเบียบการเบิกจ่ายเงินรายได้ของสถานศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกให้สถานศึกษาสามารถช่วยตัวเองโดยการหารายได้และสามารถนำรายได้นั้นมาใช้จ่ายในการจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัว เช่น รายได้จากการบริจาค รายได้อันเกิดจากผลประโยชน์ในทรัพย์สินของสถานศึกษา รายได้จากการจัดกิจกรรมของนักเรียนและครู นอกจากนั้นควรมีการรณรงค์หาแหล่งความช่วยเหลือจากองค์กรการกุศล ทั้งภายในและต่างประเทศ โดยจัดทำเป็นโครงการเพื่อขอรับบริจาคในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อหารายได้นำมาสมทบ

เป็นค่าอุปกรณ์การศึกษา ทุนการศึกษา ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

จากการศึกษาผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้พบว่ามีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสภาพและ
วิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ดังนี้

พจนีย์ เหล่าอมต (2531 : 31 - 35) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิด ความ
เชื่อ ความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11" พบว่าการลดภาระเกี่ยวกับ
เครื่องแต่งกาย บุคคลทุกฝ่ายไม่เห็นด้วยกับการให้นักเรียนแต่งกายตามสบาย การจัดทำ
โครงการอาหารกลางวัน บุคคลทุกฝ่ายเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นทำให้นักเรียนรับประทานอาหาร
ถูกหลักโภชนาการและลดค่าใช้จ่ายผู้ปกครองได้ การจัดการเรียนการสอน บุคคลหลายฝ่าย
ไม่เห็นด้วยที่จะให้นักเรียนเรียนกึ่งระบบตลอดปี การหารายได้ระหว่างเรียนบุคคลทุกฝ่ายไม่
เห็นด้วยว่าโรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียนอาชีพที่พบว่า
จัดให้มีรายได้ ได้แก่ เกษตรกรรม

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 7 (2531) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
"สภาพการเรียนการสอนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2531 เขตการ
ศึกษา 7" พบว่า โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เขตการศึกษา 7 จัด
การเรียนการสอนแบบปกติมากกว่ากึ่งระบบ สำหรับการเรียนแบบกึ่งระบบส่วนมากนักเรียน
จะมาเรียนที่โรงเรียนโดยมาเรียน 3 วันต่อสัปดาห์ กิจกรรมทดแทนในวิชาสามัญที่ใช้มากที่สุด
คือ ให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองจากบทเรียนที่ครูมอบหมาย วิชาอาชีพจัดสอนมากที่สุดคือ
เกษตรกรรม การประเมินผลการเรียนการสอน ส่วนใหญ่นักเรียนจะเข้ารับการประเมินผลที่
โรงเรียน การปฏิบัติงานของครู ได้แก่ การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้อ การสอนนักเรียน

การตรวจผลงาน สิ่งที่มีปัญหาคือ ครูไม่สนใจที่จะจัดทำหรือจัดทำบทเรียนสำเร็จรูปและใช้เวลาในการอธิบายเวลาสอนน้อย

ศิริพร จุลบท (2531) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรแบบกึ่งระบบโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนได้รับจุดประสงค์เนื้อหาสาระ ทักษะ และกระบวนการวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่น ใช้กำหนดการสอนและแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียน มีปัญหาคือขาดผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ ขาดสื่อวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนได้จัดให้ครูสอนได้หลายวิชา เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอน จัดสถานที่ภายในโรงเรียนเป็นที่ฝึกงานอาชีพ ให้ฝึกงานอาชีพกับผู้ปกครอง การบริหารหลักสูตรเป็น 3 แบบ คือ แบบปกติที่ใช้ในโรงเรียนทั่วไป แบบกึ่งระบบโรงเรียน และแบบปกติที่ใช้ในโรงเรียนทั่วไปกับแบบกึ่งระบบโรงเรียน มีปัญหา คือ จำนวนครูไม่เพียงพอ ครูไม่ได้รับการอบรมและพัฒนาวิชาชีพ ห้องเรียนไม่เพียงพอ และไม่มีสถานที่ฝึกงานอาชีพที่เหมาะสม
3. การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนได้ปรับวิธีการสอนโดยให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ใช้บทเรียนสำเร็จรูป ฝึกงานอาชีพตามโครงการ จัดเนื้อหาวิชาให้เรียนในห้องเรียนและนอกโรงเรียน จัดโครงการหารายได้ระหว่างเรียน เข้าไว้ในแผนงานของโรงเรียน มีปัญหาคือ ขาดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดพาหนะและบุคลากรในการนิเทศติดตามผลการเรียนนอกโรงเรียน นักเรียนที่ได้รับการผ่อนผันการมาเรียนขาดความรับผิดชอบในงานที่มอบหมาย และปฏิบัติงานไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

บรรจบ คำคุณ (2532) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาในการดำเนินงานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตามมาตรการในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9" พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการตามโครงการใน 5 ด้าน ได้แก่ มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารโครงการ มาตรการ

ลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน และมาตรการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนปัญหาในการดำเนินงาน พบว่า ครู-อาจารย์ไม่เข้าใจโครงการและไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการทำงาน การทำแผนงานและแผนปฏิบัติการโครงการ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ทำให้โรงเรียนขาดความคล่องตัว การจัดหาหน้ในการเดินทางให้กับนักเรียน การจัดที่พักอาศัยให้นักเรียน การจัดการนิเทศ ติดตามและประเมินผล ความเข้าใจของผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ไม่ผลิตสื่อการสอน นักเรียนออกกลางคัน และการติดต่อประสานงานของโรงเรียนกับชุมชน พบว่า มีปัญหาตามลำดับ

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2533) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การสำรวจสภาพการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" พบว่า

1. ลักษณะการบริหารงานกับการปฏิบัติ มีดังนี้

1.1 การบริหารแผน มี 10 ด้าน ครูเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติ โดยปฏิบัติในระดับมาก 6 ด้าน ได้แก่ ประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายการบริหารงานของโรงเรียน มีเป้าหมายการบริหารงานทุกด้านของโรงเรียน ประชุมเพื่อทำแผนและโครงการบริหารงานของโรงเรียน มีแผนและโครงการบริหารงานของโรงเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตร สภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น จัดทำตารางการปฏิบัติงานของโรงเรียน ปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนดไว้ ปฏิบัติในระดับปานกลาง 4 ด้าน ได้แก่ ได้สำรวจความต้องการทางการศึกษาและอาชีพของท้องถิ่น มีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการทางการศึกษาและอาชีพของท้องถิ่น ประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ นำผลที่ได้จากการประเมินมาพิจารณาหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

1.2 การบริหารบุคลากร มี 10 ด้าน ครูเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติโดยปฏิบัติในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ร่วมจัดทำแผน แสดงอัตรากำลังบุคลากรของโรงเรียน มีแผนอัตรากำลังบุคลากรที่สอดคล้องกับความจำเป็นของโรงเรียน ประชุมเพื่อกำหนดขอบข่ายและหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากร บุคลากรแต่ละคนได้ทำงานเหมาะสมกับความรู้ความ

สามารถและความถนัด ปฏิบัติในระดับปานกลาง 6 ด้าน ได้แก่ ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน นำผลจากการประเมินมาพิจารณาเพื่อส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ด้วยการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นหรือเข้ารับการอบรม ตลอดจนเข้าร่วมประชุมสัมมนา มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรทุกคนร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานอย่างเต็มใจและมีความสุข มีสวัสดิการที่จำเป็นแก่บุคคลในด้านต่าง ๆ บุคลากรทุกคนมีความเป็นอยู่ตามสมควรแก่อัตถภาพ

1.3 การบริหารงบประมาณ มี 9 ด้าน ครูเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติ โดยปฏิบัติในระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ประชุมวางแผนการใช้งบประมาณของโรงเรียน มีแผนการใช้งบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน จัดทำหลักฐานการใช้งบประมาณของโรงเรียน มีรายงานแสดงหลักฐานการใช้งบประมาณของโรงเรียนที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ปฏิบัติในระดับปานกลาง 5 ด้าน ได้แก่ ใช้งบประมาณตามแผนที่วางไว้ให้เหมาะสม มีการจัดหาเงินจากแหล่งอื่น ได้ตรวจสอบการใช้งบประมาณของโรงเรียน ประเมินผลการใช้งบประมาณของโรงเรียน นำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงงานด้านการวางแผนงบประมาณในปีต่อไป ปฏิบัติในระดับน้อย 1 ด้าน ได้แก่ มีเงินนอกงบประมาณไว้ใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียน

1.4 การบริหารอาคารสถานที่ มี 8 ด้าน ครูเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติ โดยปฏิบัติในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ได้ควบคุมดูแล รักษาความสะอาดอาคารสถานที่ มีการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ยืนต้น ไม้ดอกไม้ประดับ และที่นันทนาการในบริเวณของโรงเรียน ปฏิบัติในระดับปานกลาง 6 ด้าน ได้แก่ ประชุมวางแผนการใช้อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน มีรายละเอียดและแผนผังแสดงการใช้อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน ประชุมเพื่อวางแผนระยะยาวในการสร้าง บำรุงรักษาซ่อมแซมอาคารสถานที่ของโรงเรียน มีแผนระยะยาวในการสร้างบำรุงรักษาซ่อมแซมอาคารสถานที่ของโรงเรียน อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนอยู่ในระดับดี

2. การบริหารงานกับรูปแบบการเรียนการสอนของโรงเรียน มีดังนี้

2.1 การบริหารแผน ครูในโรงเรียนแบบปกติ โรงเรียนแบบกึ่งระบบ และ

โรงเรียนที่จัดทั้ง 2 แบบ เห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดในด้านจัดทำตารางการปฏิบัติงานของโรงเรียน และปฏิบัติในระดับมากในโรงเรียนแบบปกติ และโรงเรียนแบบกึ่งระบบปฏิบัติในระดับปานกลางในโรงเรียนที่จัดทั้ง 2 แบบ

2.2 การบริหารบุคลากร ครูในโรงเรียนแบบปกติเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดในด้านประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน แต่ปฏิบัติในระดับปานกลาง ครูในโรงเรียนแบบกึ่งระบบเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดเกือบทุกด้านและปฏิบัติในระดับมาก ครูในโรงเรียนที่จัดทั้ง 2 แบบเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดในด้านมีสวัสดิการที่จำเป็นด้านต่าง ๆ และปฏิบัติในระดับมาก

2.3 การบริหารงบประมาณ ครูในโรงเรียนแบบปกติ โรงเรียนแบบกึ่งระบบ และโรงเรียนที่จัดทั้ง 2 แบบ เห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดในการประชุมวางแผนการใช้งบประมาณของโรงเรียนและปฏิบัติในระดับมาก

2.4 การบริหารอาคารสถานที่ ครูในโรงเรียนแบบปกติ และโรงเรียนแบบกึ่งระบบเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดในด้านได้ควบคุมดูแล รักษาความอาคารสถานที่ และปฏิบัติในระดับมาก ครูในโรงเรียนที่จัดทั้ง 2 แบบเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติมากที่สุดในด้านมีการปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับและที่พักผ่อนภายในบริเวณโรงเรียน แต่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (2538) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการขยายโอกาสทางการศึกษาไปใช้ในจังหวัดนครศรีธรรมราช" พบว่า

1. ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร/ครู อาจารย์ ในโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนชั้น ป.6 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความต้องการรูปแบบในการขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่ในระดับมีความต้องการมากที่สุดเรียงตามลำดับคือ การให้ยืมหนังสือเรียน การจัดโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องในโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจัดที่พักรักษาตัวนักเรียนที่อยู่ห่างไกลชั้นในโรงเรียน และการยกเว้นค่าเล่าเรียน ส่วนรูปแบบอื่น ๆ ประชากรทั้งสามกลุ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ

ในการขยายโอกาสทางการศึกษา อยู่ในระดับมีความต้องการปานกลาง

2. ผู้บริหาร/ครู อาจารย์ ในนักเรียนมัธยมศึกษา และนักเรียนประถมศึกษา ที่มีลักษณะส่วนตัวแตกต่างกันในด้านที่ตั้งโรงเรียน ประเภทของโรงเรียน และระดับที่ทำการสอน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในการขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่ในระดับมีความต้องการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 5 รูปแบบ คือ การจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกลขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา การให้ยืมหนังสือเรียน การเปิดสอนหลักสูตรวิชาขึ้นชั้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา และการอนุญาตให้นักเรียนหยุดพักเรียนได้ตามความจำเป็นเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ส่วนรูปแบบอื่น ๆ ผู้บริหาร/ครู อาจารย์ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ป.6 ที่มีลักษณะส่วนตัวแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตรที่อยู่ในความอุปการะ อาชีพหลักและรายได้ต่อปี ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในการขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่ในระดับที่มีความต้องการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 5 รูปแบบ คือ การเปิดสอนหลักสูตรวิชาขึ้นชั้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา การให้ยืมหนังสือเรียน การจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกลขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา การยกเว้นค่าเล่าเรียน และโรงเรียนประถมศึกษาพร้อมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม ส่วนรูปแบบอื่น ๆ ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. นักเรียนชั้น ป.6 ที่มีลักษณะส่วนตัวแตกต่างกันในด้านที่ตั้งของโรงเรียน เพศ บุคคลที่นักเรียนอาศัยอยู่ด้วย การมีและไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาในตำบลที่นักเรียนอาศัยอยู่ ด้านการเดินทางจากบ้านพักของนักเรียนปัจจุบันไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใกล้ที่สุด ด้านความรู้สึกเมื่อจบ ป.6 แล้วจะมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะไปประกอบอาชีพ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และรายได้ของผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบในการขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่ในระดับที่มีความต้องการที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 8 รูปแบบ คือ การผ่อนผันการแต่งเครื่องแบบต่าง ๆ การเปิดสอนหลักสูตรวิชาขึ้นชั้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา การอนุญาตให้นักเรียนหยุดพักเรียนได้ตาม

ความจำเป็นเพื่อช่วยเหลือครอบครัว โรงเรียนประถมศึกษาเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม การจัดสอนแบบกึ่งระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขออาศัยห้องเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อมเพื่อเปิดเป็น โรงเรียนสาขา การเปิดสอนหลักสูตรวิชาชีบบนเบ็ดเสร็จ 1, 2 หรือ 3 ปี ขึ้นในโรงเรียน มัธยมศึกษา และการเปิดสอนหลักสูตรการเรียนด้วยตนเอง (สอบเทียบ) ของกรมการศึกษา นอกโรงเรียน ส่วนรูปแบบอื่น ๆ นักเรียนชั้น ป.6 มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติ

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว พบว่า การดำเนินงานโครงการขยาย โอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ได้ดำเนินงานประสบ ความสำเร็จด้วยดีและมีการขยายปริมาณโรงเรียนในโครงการเพิ่มมากขึ้น ในด้านวิธีการขยาย โครงการทางการศึกษานั้น ได้ยึดแนวรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่ได้รับ ความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2532 จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา ถึงสภาพและวิธีดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยม ศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาวิธี การดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาตามรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เป็นกรอบในการวิจัย ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ

1. ด้านหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียน
2. ด้านวิธีการสอน
3. ด้านการบริหารและจัดการ
4. ด้านทรัพยากรที่ใช้
5. ด้านการส่งเสริมสนับสนุน
6. ด้านการประชาสัมพันธ์